

ДО ОРНИТОФАУНИ НИЖНЬОЇ ДЕСНИ

В.М. Грищенко, Є.Д. Яблоновська-Грищенко

To the ornithofauna of the Lower Desna river. - V.N. Grishchenko, E.D. Yablonovska-Grishchenko. - Berkut. 16 (2). 2007. - Data were collected during an expedition in Chernigiv and Kyiv regions (North-East Ukraine) on 29.07–6.08.2007. Materials on 14 species are presented. Migrating waders were counted on the river-bed. In total 258 individuals of 13 species were registered (Table). The mean size of broods of the Oystercatcher was $2,2 \pm 0,5$ ($n = 6$). [Ukrainian].

Key words: the Desna river, fauna, rare species, migration, number, wader.

Address: V.N. Grishchenko, Kaniv Nature Reserve, 19000 Kaniv, Ukraine; e-mail: vgrishchenko@mail.ru.

Матеріал зібрано під час експедиції на байдарці 29.07–6.08.2007 р. Обстежена нижня частина Десни загальною протяжністю близько 175 км від південної околиці Чернігова (с. Количівка) майже до гирла (с. Хотянівка біля Києва) – Чернігівський і Козелецький райони Чернігівської області та Вишгородський і Броварський райони Київської області.

Під час експедиції проводився облік пролітних куликів на руслі Десни. Реєструвалися птахи, що годувалися та відпочивали на косах (фото 1), або пролітали над річкою. Всього було відмічено 258 особин 13 видів (табл.). Переважали великі коло-

водники (*Tringa nebularia*), досить чисельними були також болотяні (*T. glareola*) і лісові (*T. ochropus*) коловодники. Разом ці три види склали понад 80 % чисельності пролітних куликів. Великі коловодники трималися переважно групами від 2 до 5 особин. Більших зграй під час експедиції ми не спостерігали.

Міграція куликів була менш інтенсивною, ніж ми спостерігали у першій половині липня 2002 р. на Десні вище Чернігова (Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2002). Можливо, це пов'язано з тим, що рівень води в річці у 2007 р. і наприкінці літа був досить високий, а площа кіс і мілко-

водь виявилася меншою, ніж того року.

Перших особин турухтана (*Philomachus pugnax*), болотяного побережника (*Limicola falcinellus*) і галстучника (*Charadrius hiaticula*) ми вперше зустріли 5.08 поблизу від с. Сувід, чорного коловодника (*Tringa erythropus*) – 6.08 біля с. Хотянівка (див. фото на обкладинці журналу). Ці дати можна

Фото 1. Турухтани на відпочинку. 6.08.2007 р. Десна біля с. Хотянівка.

Тут і далі фото В.М. Грищенко.

Photo 1. Resting Ruffs.

вважати строками початку осінньої міграції відповідних видів.

Бугайчик (*Ixobrychus minutus*). 4.08 було знайдене цікаво розміщене гніздо. Воно знаходилося на невеликому піщаному островці біля лівого берега Десни навпроти с. Рудня. Гніздо влаштоване серед коренів принесеної річкою великої тополі, збудоване з невеликих тополевих гілочок. Діаметр гнізда – 25 см, діаметр лотка – 14 см. У гнізді й на корчі біля нього знаходилися залишки шкаралупи і плівки 5 яєць. Гніздо було геть розтоптане і з плямами посліду. Судячи з усього, пташенята його благополучно залишили. На півметра нижче, також серед коренів, було пусте гніздо білої пливки (*Motacilla alba*). Корч лежав на піску майже на відкритому місці, навколо були лише розріджені невисокі кущики молодої верби. Очевидно весною, коли бугайчики починали гніздування, він знаходився серед води.

Велика біла чапля (*Egretta alba*). Неодноразово зустрічалися поодинокі птахи і невеликі групи: 1.08 – 2 ос. вище с. Надинівка, 1 ос. біля Надинівки; 2.08 – 3 ос. нижче Надинівки, 2 ос. – вище с. Максим; 3.08 – 1 ос. нижче с. Соколівка.

Мала біла чапля (*E. garzetta*). Спостерігалася лише раз: 5.08 один птах разом з куликами на піщаному островці біля с. Євминка.

Чорний лелека (*Ciconia nigra*). 31.07 і 1.08 поодинокі дорослі птахи неодноразово спостерігалися над лівим берегом Десни нижче с. Ладинка. 1.08 чорний лелека відмічений також вище с. Надинівка. 4.08 один птах кружляв над луками біля с. Карпилівка, ще один зареєстрований нижче с. Виповзів.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). 1.08 дорослий птах кружляв високо над Десною вище с. Надинівка. 3.08 дорослий орлан відмічений над річкою біля с. Максим. 4.08 на Десні нижче с. Виповзів спостерігався орлан у 4-му річному вбранні (визначення віку за Génsbøl, Thiede, 2005).

Чисельність пролітних куликів на руслі Десни 29.07–6.08.2007 р.

Numbers of migrating waders on the riverbed of Desna

Вид	n	%
<i>Tringa nebularia</i>	108	41,9
<i>T. glareola</i>	59	22,9
<i>T. ochropus</i>	48	18,6
<i>T. totanus</i>	9	3,5
<i>Gallinago gallinago</i>	8	3,1
<i>Philomachus pugnax</i>	8	3,1
<i>Vanellus vanellus</i>	7	2,7
<i>Limosa limosa</i>	4	1,5
<i>Charadrius hiaticula</i>	2	0,8
<i>Xenus cinereus</i>	2	0,8
<i>Calidris alpina</i>	1	0,4
<i>Limicola falcinellus</i>	1	0,4
<i>Tringa erythropus</i>	1	0,4
Всього:	258	100

Чорний шуліка (*Milvus migrans*). Всього над Десною і в окремих місцях на луках зареєстровано 32 шуліки, що становить 1,83 ос./10 км русла. Це мінімальна оцінка, оскільки контролювалася не вся заплава.

Осоїд (*Pernis apivorus*). 30.07 спостерігався над Десною біля с. Шестовиця.

Зміїд (*Circaetus gallicus*). 3.08 пара зміїдів кружляла над луками біля с. Максим.

Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*). 1.08 птах світлої форми спостерігався над Десною неподалік від с. Надинівка.

Звичайний боривітер (*Falco tinnunculus*). 30.07 виявлене гніздо в одній з ніш мосту через Десну біля с. Шестовиця. З ніші виглядував молодий птах, який уже літав (фото 2). Один з дорослих боривітрів тримався поблизу.

Сірий журавель (*Grus grus*). Вранці 1.08 двічі відмічалася перекличка кількох журавлів у заплаві Десни на південний захід від с. Ладинка. 4.08 крики двох птахів зареєстровані біля с. Рудня.

Фото 2. Молодий боривітер у ніші під мостом. 30.07.2007 р. Десна біля с. Шестовиця.

Photo 2. A young Kestrel in a cavity under a bridge over the Desna river.

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). Всього під час експедиції зареєстровано 29 птахів, які годувалися чи відпочивали на косах. З них 14 дорослих і 15 молодих. Зустрічальність становить 1,66 ос./10 км русла. Це значно менше, ніж відмічалося у середній течії Десни (Грищенко та ін., 1999; Грищенко, Яблоновська-Грищенко, 2002). Невисока чисельність куликів-сорок пов'язана з тим, що до кінця липня птахи, які не розмножувалися або розмножувалися неуспішно, вже відкочували. Зустрічалися лише виводки, тому до певної міри нам вдалося провести їх облік. Виводки трималися в районі гніздування, деякі поступово відкочували вниз по течії Десни. У пониззі річки в останній день експедиції було обліковано більше птахів, ніж за всі попередні дні. Виводки вже починали об'єднуватися у зграї. Так, 6.08 між селами Пухівка і Новосілки два виводки з 4 і 3 особин, які спочатку годувалися окремо, зібралися

разом на одній косі. Групи куликів налічували від 2 особин (ad і juv, два випадки – імовірно розділений виводок) до 6 (2 ad і 4 juv). У виводках з двома дорослими птахами було від 1 до 4 молодих, в середньому $2,2 \pm 0,5$ ($n = 6$).

Жовтоногий мартин (*Larus cachinnans*). Практично протягом усього маршруту зустрічалися поодинокі бродячі птахи, переважно дорослі, зрідка – невеликі групи мартинів. Лише в пониззі Десни не-

великі зграйки стали траплятися частіше. Вираженої міграції, як на Дніпрі, не було.

Голуб-синяк (*Columba oenas*). 5.08 один птах пролітав над заплавою Десни біля с. Літки.

ЛІТЕРАТУРА

- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д., Атамась Н.С., Кушка Т.Я., Негода В.В. (1999): До орнітофауни середньої течії Десни. - Беркут. 8 (1): 108-110.
- Грищенко В.М., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (2002): До орнітофауни Чернігівського Подесення. - Беркут. 11 (1): 15-17.
- Génsbøl B., Thiede W. (2005): Greifvögel. 4. Aufl. München: BLV. 1-415.

В.М. Грищенко,
Канівський заповідник, м. Канів,
19000, Черкаська обл.,
Україна (Ukraine).